

KASB MOTIVATSIYASI

Tashmatova Gulzoda Nimatullaevna

Annotatsiya. *Maqolaning asosiy foydasi bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirishning dolzarb muammo ekanligiga qaratilgan. Kasbiy motivatsiyani shakllanishida motiv va o'quv faoliyati motivatsiyasi manbalarining ahamiyati ilmiy jixatdan asoslangan. Kasbiy motivatsiyani shakllanishida talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish muhimligi xususida xam so'z yuritiladi.*

Kalit so'zlar: *motiv, motivatsiya, shaxs qadriyati, kasbiy faoliyat, ijodkorlik, kognitiv, metod, texnologiya, vosita, laboratoriya, refleks.*

STUDY ACTIVITY PROCESS FOR PROFESSIONAL MOTIVATION

Abstract. *The main idea of the article is that the formation of professional motivation of future educators is an urgent problem. The importance of sources of motivation and motivation for educational activity in the formation of professional motivation has been scientifically substantiated. The importance of taking into account the individual characteristics of students in the formation of professional motivation is discussed.*

Keywords: *motive, motivation, personal value, attitude, creativity, cognitiv method, technology, means, laboratory, reflexive activity*

KIRISH. Bugungi kunda maktabgacha ta'lim tizimiga malakali raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash eng dolzarb masalalardan hisoblanadi. Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoevning "Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2017 yil 30 sentyabrdagi PF-5198-sonli farmoni hamda 2019 yil 8 maydagi PK,-4312-son qaroriga asosan qabul kilingan O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiyasida bolalarni sifatli maktabgacha ta'lim bilan qamrab olish, zamonaviy innovatsion pedagogic texnologiyalarni, ta'lim va tarbiyaning samarali shakllari hamda usullarini ta'lim-tarbiya jarayoniga, shu jumladan nodavlat sektorida joriy etish, zamonaviy pedagogic texnologiyalar va metodlarni hisobga olgan holda bolalarni tarbiyalash va har tomonlama rivojlantirish masalalarini professional darajada hal etishga qodir bulgan maktabgacha ta'lim muassasalari pedagog-tarbiyachilari, raxbar kadrlarini tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish vazifasi belgilangan.

ADABIYOTLAR TAXLILI VA METODOLOGIYA

Mazkur muammolarni yechishda oily ta'lim tizimi ham aloxida o'rin tutadi. Oliy ta'lim jarayonida bulajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish maktabgacha ta'lim tizimida sifatli ta'limni tashkil etishni ta'minlaydi. Kasbiy motivatsiya talabalarni kasbiy-didaktik bilim, ko'nikma va malakalarni yetarli darajada

uzlashtirishlariga turtki beradi. Bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish maktabgacha ta'lim jarayonida innovatsion g'oyalarni yaratish va samarali ravishda tashkil etish hamda pedagogic izlanuvchanlikni amalga oshirishni kafolatlaydi. Bugungi kunda zamonaviy tarbiyachilarga jamiyat tomonidan pedagogic psixologiya, ijtimoiy psixologiya, pedagogika, yosh fiziologiyasi hamda gigienadan chuqur bilimlarga ega bulishi talab etiladi. Chunki, maktabgacha ta'lim sohasiga oid mukammal bilimga ega bulish bolalarni maktab ta'limiga tayyorlashdagi eng muhim omillardan biri hisoblanadi. Tarbiyachilar o'z kasbi, soxasi bo'yicha jaxon fanida erishilgan yangi yutuk va kamchiliklar, rivojlangan davlatlar tajribasidan xabardor bulishlari lozim. Bulajak tarbiyachilar ta'lim va tarbiya metodikasini egallashlari, bolalarning yosh xususiyatlarini bilishi, ularning ichki dunyosini tushuna olish, pedagogic texnika (mantik, nutk, ta'limning ifodali vositalari) va pedagogic taktga ega bulishi, o'z bilimi va pedagogic maxoratini doimiy ravishda oshirib borish malakasiga ham ega bulishlari zarur. Bulajak tarbiyachilarni pedagogic faoliyatga tayyorlashda o'quv faoliyati motivatsiyasi asosiy omil hisoblanadi. O'quv faoliyati motivatsiyasi harakatlantiruvchi kuch bo'lib, talabalarni bilim, kunikma va malakalarni faol o'zlashtirishga yo'naltiruvchi jarayondir. O'quv faoliyati motivatsiyasining manbalari mavjud bo'lib, ularga kuyidagilar kiradi:

1. Ichki manbalar. Ular insoniy tug'ma yoki orttirilgan extiyojlari bilan belgilanadi. Orttirilgan extiyojlar faollikka undaydi hamda gnostik va ijtimoiy ijobiy extiyojlar hisoblanadi.

2. Tashqi manbalar. Ular shaxsning ijtimoiy shart-sharoitlari bilan belgilanadi. Turli xil ta'limiy vaziyatlar va jamiyatni shaxsdan talab qiladigan doimiy xulq-atvori bildiradi.

3. Shaxsiy manbalar. Shaxsning qadriyatlarini sistemasi ustanovkalari g'oyalaridir. Bu manbalar xar bir shaxs faoliyatida u yoki bu darajada mavjud. Ularning barchasi faoliyatga ta'sir etib ta'lim jarayonining motivatsiyasini tashkil etadi. Shaxsning ichki qoniqishi, uzini tan olish, muvoffaqiyatlarga erishishi bilan namoyon bo'ladi [4;92-93 b].

MUXOKAMA VA NATIJALAR

Agarda aniq maqsad va natijalar belgilangan bo'lsa, motivatsiya manbalari o'quv faoliyatiga ijobiy munosabatni paydo qiladi [3;127b]. Tadqiqot davrida bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiya o'quv faoliyati jarayonlarida rivojlantirildi. Ya'ni "Bolalarni saxnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish" modulini o'qitishda, ma'ruza, amaliy va seminar darslari, to'garaklar, amaliyot va malakaviy amaliyot uchun tanlangan "Maktabgacha ta'lim tashkiloti laboratoriyalari" da amaliy mashg'ulot va ma'naviy tadbirlar («Bolajon» qo'g'irchoq teatri studiyasi va "Ertaklar olamiga sayoxat") tashkil etildi. Bulajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyani rivojlantirishda ularning qiziqishlari va moyilliklarini inobatga olish lozim. Bulajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiya shakllanishi natijasida kasbiy kompetensiya ham rivojlanadi. Ular o'rtasidagi o'zaro bog'liklikni ta'minlash uchun oily ta'lim jarayonida bulajak

tarbiyachida o'z faoliyatini muvoffaqiyatli bulishiga yuqori darajada ishonch motivatsiyani oshirish lozim.

Shuningdek, talabalarda shaxsiy muvoffaqiyatga erishishga harakat qilish va ma'suliyatni o'z quliga olish ko'nikmasini xam tarbiyalab boorish zarur.

Talabalarda kasbiy motivatsiya turli motivlar negizida shakllanadi. Kasbiy soxaga oid motivlar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- maktabgacha ta'lim soxasi buyicha bilim olishga intilish;
- pedagogic faoliyatida muvoffaqiyatga erishish yo'llarini puxta egallash;
- pedagogic maxorat va etikaga ega bo'lish.

Mazkur komponentlar kasbiy faoliyatni tashkil etishning asosi xisoblanadi.

Bularning barchasi talabalarning kasbga qiziqishi bilan bog'liq bo'lib, o'z oldiga qo'ygan maqsadga erishishda yutuqlarni egallash va kasbiy faoliyatida ijod qilishga intilishni ta'minlaydi. Shaxsiy motivlar talabalarda kasbiy faoliyatida o'z o'rniga ega bo'lish va o'zini tarbiyachilik kasbga bag'ishlashga undaydi. Talabalar jamoada va jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish, tashkilotchilik va raxbarlik qilish qobiliyati, shaxsiy xatti-xarakatlarini namoyon etishga xarakat qiladilar. Shuningdek tanlagan kasbga qiziqishi ortadi, intellectual jixatdan dunyoqarashi kengayadi, ijodiy faoliyat yuritishga xarakat qiladi. Shaxsiy motivlar o'quv faoliyati mazmuni bilan bevosita bog'liq bo'ladi. Talabalarni faol o'qishga yo'naltiradi. Amaliy motivlar ish xarakatda namoyon bo'ladi, talabalar o'z bilimi va tajribasiga tayanib amaliy mashg'ulotda ertak va hikoyalarni saxnalashtiriradilar. Natijada turli xayotiy vaziyatlar, pedagogic faoliyatida duch keladigan muammolarni hal etish kunikma va malakalari shakllanadi. Talabalar pedagogic amaliyotda tarbiyachilik kasbga oid muxim jixatlarni o'zlashtiradilar. Bundan tashqari ijtimoiy motivlar xam mavjud bo'lib, talabalarni oily ma'lumotli shaxs sifatida jamiyatda o'z o'rniga ega bo'lish, ijtimoiy tan olinish, jamiyat ravnaqi uchun hissa qo'shish, fuqarolik burchini his etishga undaydi. Oliy ta'lim jarayonida kasbiy motivatsiyani shakllanishida o'quv-tarbiyaviy jarayonda turli metod, texnologiya va vositalarni samarali qo'llanilish italabalarda faollikni uyg'otadi, amaliy kunikmalarni egallashlariga yordam beradi. Bugungi kunda zamonaviy pedagoglarga jamiyat tomonidan quyiladigan talablardan eng muhimi ham bolalarni maktab ta'limiga samarali tayyorlashdir. Buning uchun bo'lajak tarbiyachilarda shaxsiy va kasbiy kompetensiya yetarli darajada shakllangan bo'lishi lozim. Kasbiy motivatsiya kasbiy kompetensiyani shakllanishiga zamin yaratadi. Kasbiy extiyoj talabalarni tanlagan kasbga bulgan qiziqishni oshiradi. Kognitiv faoliyat esa maktabgacha ta'limga oid nazariy-metodologik bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirishga yo'naltiradi. Refleksiv faoliyat o'z-o'zini va kasbiy imkoniyatlarini tahlil qilish hamda takomillashtirishga xarakat qilishga undaydi. Mazkur omillar ta'sirida bulajak tarbiyachilarda ma'naviy sifatlar hamda umuminsoniy qadriyatlar, bolalarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, o'z Vatani va oilasiga bo'lgan muxabbat shakllanadi. Shuningdek, maktabgacha ta'limga oid puxta bilimga ega bulish talab etiladi. Maktabgacha ta'lim soxasiga oid mustaxkam bilimga ega bo'lish bolalarni maktab

ta'limiga tayyorlashdagi eng muxim omillardan biri hisoblanadi. Bulajak tarbiyachidan o'z kasbi va soxasi bo'yicha jaxon fanida erishilgan so'nggi yutuqlar rivojlangan davlatlar tajribasidan xabardor bo'lish taqozo etiladi.

F.Xaydarov, X.Abdukarimov kabi pedagog olimlarning fikricha "kasbni to'g'ri tanlashga xos yetakchi motivlarni aniqlash muhim. Yetakchi motivlar sirasiga sevimli o'qituvchisiga taqlid qilish; kasbiy-mutaxassislik yunalishidagi fanlarga qiziqish; kasbning ijtimoiy mohiyatini anglab yetish; kasbga xos amaliy ko'nikmalar va xulq-atvorning shakllanishi; o'ziga xos kasbiy pedagogik maxoratning shakllanishi; kasbiy o'z-o'zini tarbiyalashga bo'lgan talabchanlikning ortib borishi; kasbga xos bilim va qobiliyatlarning rivojlanib borishi; kasbiy izlanish va ijodkorlikka xos faollikning ortib borishi; taxlil va o'z-o'zini taxlil etish xamda o'zining kasbiy faoliyatiga baxo berib borish; kasbiy-pedagogik faoliyatga oid sinovlarga shaylik hissining paydo bo'lishi va h.k.lar kiradi" [5;42 b].

XULOSA

Yuqorida keltirilgan fikrlar asosida xulosalaydigan bulsak bo'lajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyaning shakllanishi ta'limni sifatli tashkil etish, talabalarda tanlagan kasbi mohiyatini chuqur anglashlariga bog'liq degan fikrni tasdiqlaydi. Bo'lajak tarbiyachilar ta'lim va tarbiya metodikasini egallashlari, bolalarning yosh xususiyatlarini bilishi, ularning ichki dunyosini tushuna olish, pedagogic texnika (mantiq, nutq, ta'limning ifodali vositalari) va pedagogic taktga ega bo'lishlari, o'z bilimi va tajribalarini doimiy ravishda oshirib borishlari lozim.

REFERENCES:

1. Mirziyoev Sh.M. Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida farmon. 30.09. 2017 y., PF-5198. Uzbekiston Respublikasi qonun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 06/17/5198/0043-son.
2. Mirziyoev Sh.M. Maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida qaror. 9.09.2017 y., P[^]-3261, «Xalq so'zi» gazetasi. 2017 y., 11 sentyabr. 181 (6875)-son.
3. 2019 yil 8 maydagi PK,-4312-son qaroriga asosan qabul qilingan O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish konsepsiya
4. Abaturov I.A. Issledovanie professionalnoy motivatsii u studentov pedagogicheskix spetsialnostey. Vestnik TGPU (TSPU Bulletin). 2014. №3
5. Davletshin va bosnqalar Yosh davrlari va pedagogic psixologiya. O'quv metodik qo'llanma-T.: 2004.-129 b.
6. Gaydarov F., AbdukarimovX., Alimova F., BotirovB. Talabalarning o'quv motivlarini shakllantirish.T.:2009-131 b.
7. TeshabaevaZ.S. Oliy ta'lim jarayonida bo'lajak tarbiyachilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash. Jurnal. Zamonaviy ta'lim.№1-son. 2020 y. B. 30-35 .

8. Teshabaeva Z.S. Bulajak tarbiyachilarda kasbiy motivatsiyani shakllantirish mazmuni Academic Research in Educational Sciences 2020 №3

9. Teshabaeva Z. THE use of modern information technologies in the process of training future preschool educators. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol.24, Issue 09, 2020.y.

10. Abdullayeva, M. (2020). Bo'lajak tarbiyachilarning qobiliyatini rivojlantiruvchi asosiy omil. Zamonaviy fan va talim-tarbiya: muammo, yechim, natija, 1, 112-114.

11. Abdurashidovna, M. D. (2020). Idea of philosophy and sufisis in poetry (On the example of Z.Mamadaliyeva's work). International Journal of Word Art, (2).